

Handläggare
Felicia Nipstrand
Telefon: 08-508 288 57**Till**
Miljö- och hälsoskyddsnämnden
2019-08-27 p. 8

Projekt Rökfria skolgårdar 2018-2019

Rapport från miljöförvaltningens hälsoskyddsavdelning

Förvaltningens förslag till beslut

1. Godkänna förvaltningens rapport
2. Överlämna förvaltningens rapport till utbildningsförvaltningen och Skolfastigheter i Stockholm AB samt till länsstyrelsen

Anna Hadenius
FörvaltningschefMonika Gerdhem
Avdelningschef

Sammanfattning

Regeringen har satt upp ett mål om ett rökfritt Sverige 2025. För att uppnå detta har länsstyrelserna i landet fått i uppdrag att genomföra insatser som ska leda till ett minskat tobaksbruk. Ett av stegen till att uppnå detta mål är att regeringen gett länsstyrelserna ekonomiska medel för extra insatser. Eftersom tillsynsansvaret när det gäller rökförbud enligt tobakslagen ligger på kommunerna valde länsstyrelsen i Stockholms län att finansiera kommunal tillsyn under 2018 av bland annat skolgårdar med avseende på användning av tobak. Härigenom har miljöförvaltningen i Stockholms stad haft möjlighet att planera och genomföra en större riktad tillsynsinsats med avseende på skolgårdar tillhörande framförallt gymnasieskolor i staden som skulle sträcka sig över ett år. Resultatet av tillsynen visar att ett fortsatt fokus på gymnasierna behövs för att minska rökning under skoltid. Skolan ska heller inte vara en plats där man lär sig röka. Genom att försvåra för elever att röka på skoltid kan man förhoppningsvis påverka deras tobaksanvändning.

Bakgrund

Idag är det känt att tobaksanvändning är skadligt för både rökare och deras omgivning. Rökning är den enskilt största förebyggbara riskfaktorn för sjukdom och för tidig död. Studier har visat att det inte bara är den fysiska hälsan som drabbas av rökning utan även den psykiska. Rökare upplever mer stress och negativa känslor än icke-rökare. Det lugn rökare uppger att de får av att röka beror mer på lindring av nikotinabstinensen än att rökningen mildrar de negativa känslorna. Dessutom har studier visat att efter ett rökstopp har sömnen påverkats till det bättre och genom den förbättrade sömnen har stressen i kroppen minskat.

Miljöförvaltningen inledde projektet ”Rökfria skolgårdar” i maj 2018. Syftet med projektet var att kontrollera gymnasieskolors skolgårdar och andra områden utomhus i anslutning till skolan, som är att jämföra med skolgård, när det gäller efterlevnaden av det rökförbud på skolgårdar som föreskrivs i 2 § 1 p. tobakslagen (fr.o.m. 1 juli 2019 i 6 kap. 2 § 1 p. lag (2018:2088) om tobak och liknande produkter). I bestämmelserna förbjuds rökning i lokaler som är avsedda för barnomsorg, skolverksamhet eller annan verksamhet för barn eller ungdom samt på skolgårdar och på motsvarande områden utomhus vid förskolor och fritidshem. Rökning på skolgårdar är förbjudet sedan 1994. Sedan maj 2010 gäller dessutom enligt stadens policy rökfri arbetstid för alla Stockholms stads verksamheter.

Miljöförvaltningen tog efter utförd tillsyn 2018 fram kriterier för vilka anmärkningar som skulle följas upp. Kriterierna för uppföljning är:

1. Elever/personal/andra röker på skolans område
2. Det finns askkopp
3. Det förekommer mycket fimpar på skolgården
4. Det finns en anvisad plats för rökning

Av de 81 gymnasieskolor som ingick i projektet fick 31 stycken en eller flera av ovanstående anmärkningar under 2018. För 28 av dessa gymnasier utförde miljöförvaltningen en uppföljande tillsyn under maj-juni 2019. De resterande tre gymnasieskolorna kommer inspekteras inom den riktade tillsynen hösten 2019. Anledningen till att miljöförvaltningen gjorde en uppföljande tillsyn ett år efter första tillsynstillfället var att verksamheterna skulle få möjlighet att

åtgärda bristerna inom sin egenkontroll. Miljöförvaltningen kommer efter yttrandetiden, tidig höst 2019, starta uppföljningsärenden och förelägga respektive verksamhet om att vidta åtgärder såvida inte bristerna är åtgärdade.

Resultat

25 procent av de skolor som besöktes vid den uppföljande tillsynen hade spår av rökning i form av cigarettfimpar på skolgården eller omkring skolområdet. Detta kan jämföras med att det under föregående år hittades spår av rökning på 68 procent av gymnasieskolorna.

På 21 procent av de besökta gymnasierna sågs elever eller vuxna röka. På de gymnasier där elever eller vuxna sågs röka vid inspektionstillfället hade cirka en tredjedel någon slags skyltning om rökförbud. På nästan 80 procent av de gymnasier som hade rökförbudsskyltar förekom spår av rökning, antingen genom fimpar och/eller cigarettpaket. Under uppföljande tillsyn 2019 noterades också att det sedan projektets start 2018 hade tagits bort 20 stycken askkoppar på skolgårdarna eller vid entréerna.

Diskussion och slutsatser

Förvaltningen noterade ett flertal brister avseende gymnasiernas efterlevnad av tobakslagen i projektet. 54 procent av de gymnasier som inspekterades inom ramen för uppföljning under 2019 fick en eller flera anmärkningar som, i enlighet med kriterierna ovan, föranleder ytterligare uppföljning. Trots det relativt stora behovet av uppföljning har efterlevnaden av tobakslagen förbättrats genom miljöförvaltningens tillsyn. Totalt sett brister 19 procent av gymnasieskolorna gällande tobakslagen inom staden och där behövs särskilda åtgärder vidtas.

Förvaltningen bedömer utifrån resultatet av projektet att det behövs ett fortsatt strukturerat, förebyggande arbete från bland annat skolorna för att minska skolelevs tobaksanvändning. Det är viktigt att varje skola har en tydlig tobakspolicy, ordningsregler och åtgärdsplan för arbetet med att förebygga tobaksrökning, och att dessa är väl kända för elever, personal och föräldrar, samt att skolan erbjuder hjälp med rökavvänjning. Det framgick i enkätsvaren som förvaltningen fick in under 2018, likväl som vid muntlig dialog med rektorer under den uppföljande tillsynen 2019, att vissa skolor är mycket aktiva och engagerade för att på många olika sätt förhindra rökning bland elever. Men på grund av skolornas lokalisering (samlokalisering med andra företag, intill gångstråk, nära

tunnelbanestationer eller annat) förekommer personer som röker och som en följd även mängder av fimpas på skolområdet.

Förvaltningen ser behov av ökad tillsyn av lokaler och platser som ska vara rökfria enligt tobakslagen och det innebär att tillsynsfrekvensen på bland annat skolgårdar skulle behöva öka. Detta förutsätter dock att tillsynen finansieras med särskilda medel. För 2018 fick miljöförvaltningen, via länsstyrelsen, särskilda medel för kontroll av rökfria skolgårdar, men detta var endast en fråga om engångsfinansiering.

I nuläget gäller enligt tobakslagen att en kommun endast får ta ut avgift för sin tillsyn av den som bedriver anmälningspliktig näringsverksamhet med tobaksvaror. Det innebär att tillsyn av efterlevnaden av rökförbudet i skollokaler och på skolgårdar inte får finansieras genom avgifter. För att få till stånd avgiftsfinansierad tobakstillsyn krävs en lagändring. Även för genomförande av stadens program mot alkohol, narkotika, doping och tobak (ANDT-program) i den utsträckning som det syftar till, krävs det att miljöförvaltningen tilldelas medel för detta ändamål i sin budget. Miljöförvaltningen har bedrivit tobakstillsyn i mindre omfattning och kan även i fortsättningen stickprovsvis granska efterlevnaden av reglerna i samband med ordinarie miljöbalkstillsyn på skolor, men om tillsynen ska bedrivas systematiskt med högre tillsynsfrekvens och med uppföljning behövs särskild finansiering.

Bilagor

1. Projektrapport Rökfria skolgårdar maj 2018-juni 2019